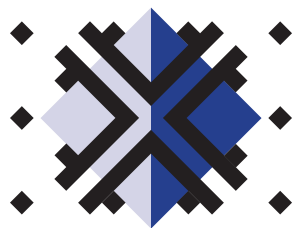

Ханты Ясаяң

Сохраняем
традиции
в новом
формате

17.09.2020
№ 18 (3558)

Основана
1 ноября 1957 года

«Торум Маа» хущи вәндәтәты хәр пүншсы

Лыпәт хойты тыдәщ 14-18-мит хәтләтн «Торум Маа» йис пурмәсәт әкәттты на шавиты хот рәпатнекәт «Тунты вәлупсыйн мосты пурмәс» немуп вәндәтәты хәр версәт. Щи тумпи турн на пәсл эвәлт дәпи верты вәндәтәсәт. Хурн: С. Шайгарданова. И. Самсонова верум хур.

Әд хәннехуята нәтупсы
вух ёша павәттты
кәсупсы пүншсы

» 3

Нявремәт
әшколая
тәсыйт

» 7

Дмитрий Лельхов
нәптәл дәпәтәяңа
йөвмәл

» 11

Наталья Комарова Югра мұв кәщя пирисы

Лыпәт хойты тыдәщ 13-мит хәтлән Ёмвошн округ дума 42-мит мирхот вәс. Щәта депутатәт Югра мұвев кәщя пирисәт.

Мосл лупты, вәйт Мдор тыдәщ 21-мит хәтлән Россия мұвев президент Владимир Путин поступсы хәншәс, хуты Югра мұвев депутатәт хәдум хуят эвәлт губернатор пири-ты питләт.

Щит интәм кәщя не-на вәдты не Наталья Комарова, КПРФ тәхи

кәщя хә Алексей Са-винцев па «Справед-ливая Россия» тәхи кәщя хә Михаил Сердюк.

Лдыв олңелн депутатәта Уральской федеральной округ хуши Россия мұвев президента нәтман рә-питты хә Николай Цу-канов лупәс. Щәдта округ кәщя йиты вұратты ёх дыв олңелн путәртсәт.

Депутатәт округ кә-щя Наталья Комарова пирисәт, лұв «Единая Россия» партия ёхн кит-сы.

Мирхот юпийн дума кәщя хә Борис Хохряков айкеләт әкәтты ёх пида вәйтантыләс. Лұв лупәс:

» Щит вудаң мирхот вәс, тәмхәтл мұң Ёмвош округ кәщя пирисұв. Ма лупты ләңхалум, Наталья Владимировна иса пурайн йама па тәса депутатлұв пида рәпитл.

юхтәс, щит 61,22 %. Мосл лупты, Сорум вошн 741 хәннехә эвәлт 735 хуят кәщя пири-ты юхтәс.

Иса пириом ёх ол-дәңн избирательной ко-миссия сайт хуша уша павәтты рәхл. Мосл луп-ты, иса пириом вошәң кәщяйт «Единая Россия» тәхия лундәт. Сорум вош кәщя йис Мария Ма-ковей, Мулымья кәрт – Евгений Белослудцев,

Мұң ийха иса йилуп поступсәт ләщәтлұв па вұдұв, матайт унтасн округ мирев вәлупсы ймашәк верлұв. Тәм-хәтл мұң Наталья Вла-димировна пирисұв. Ма щиремн, мұң ийха – округ кәщя, правительства ёх, депутатәт па округевн вәдты ёх елды мәнлұв, Югра мұвевн верәт нух алумты па елды тәты питлұв.

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова

Пиресты вер олдәңн

Мәнум лапәтн Югра мұвевн вәдты мир кәщя ёхләд па депутатәт пириессәт. Щи олдәңн айкел әкәтты хуятәта путәртәс пиресты вер тәты тәхи кәщя хә Д. Корнеев.

Округевн яң муни-ципальной тәхи хуша пиресты вер вәс. Щи хәтлән хәт вошәң кәщя па 88 депутат пи-рисыйт.

Югра мұвевн пире-

супсыя 31,36 % хәннехә юхтәс. Денис Корнеев лупәс:

» Пиресты вер йама мәнәс. Мет ар хәннехә Нуви сәңхум районән

Ай Аңклум кәрт – Сергей Дейнеко, Советский вош – Александр Кулагин, Лямина кәрт – Алексей Дизер, Сытомино кәрт – Ольга Звягина.

Денис Корнеев ясаң-лал щирн, пиресты хәтлән округ мир эвәлт немәлт вохты непек ән юхтәс, щирн хәтл йама мәнәс.

Путәр хәншәс:
Надежда Новыхова

Айлат ёх лапәт хәтл мәр вәндтыйлсәт

Россия мұвевн креативной лапәт хәтләт мәнсәт, щи мәр сыр-сыр вошәтн щурәскем верәт, ванлгупсәт верәнтыйлсайт. Мет вән ванлгупсәт па арсыр утәт Москва вошн М. Горький немуп вәнт пай хуша лыпәт хойты тыдәщ 11-13 мит хәтләтн верәнтсыйт.

Тәм йисн креатив нем 14 вер тәйләт: ху-рам верты верәт, на-рәсты верәт, тәм йис пурмәс ёнтты верәт, вәдты хотәт-мұвәт тәса ләщәтты верәт, хотәт муй па утәт омсалтәты-ләщәтты верәт, кина, телевидение, йилуп ме-диа, лұңәтты непек вер-ты тәхет, хәншты тә-хет, пурмәс тыныты тәхет, компьютер хән-шет верты тәхет, ком-

пьютерән юнтты утәт, IT па щи верәт уша верты тәхет. Щи пәта Пушкин немуп сәңхум әхтыйн 14 хот омсалтсы.

Тәм хәтләтн арсыр якты-ариты тәхет, вәнд-тыйлдты, нумәс вер-ты тәхет вәсәт. Юхтум хуятәт иса мирәт вәты ёх пида вәйтантыйлсәт, щит кина верты хәйңән Фё-дор Бондарчук, Тимур Бекмамбетов, хәнш-ты па телевизор хұват

» Москва вошн айлат ёх вәйтантупсыйн.
П. Молданов верум хур

путәртты хә Владимир Познер па па арсыр ёх пида. Айлат ёхлұв наука па вәндтәты ве-рәт вән кәщя хә Ва-лериий Фальков пида

вәйтантсәт па путәртсәт. Елды тәм путәр па газетайн тәдәв.

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Ал ханнехуята нётупсы вух ёша паватты кәсупсы пүншсы

Лыпәт хойты тыләш 10-мит хәтл вүш эвәлт ал ханнехуята (рүщ ширн физическое лицо) грант вух ёша паватты пәта кәсупсы олнитсы. Щи оләңән тәм ванән «Югра» немпи айкеләт әкәтты хотн пүтәртсы.

Сырья грант вух ёша паватты пәта кәсупсы тәп НКО тәхи әх вүты веритсәт. Щиты тәм олн грант вух ёша паватты 14 ода ювум луват вүш эвәлт Югра мўвн вәлты әл ханнехә веритл.

Лыпәт хойты тыләш 10-мит хәтл вүш эвәлт васы мәнты тыләш 16-мит хәтл вәнты нётупсы вух ёша паватты щира вохты непек китты рәхл. Тәм пүш грант вух ёша паватты пәта кәсупсы 13 вер ширн ләщәтсы:

- ◆ наука па вәндтәты вер;
- ◆ нявремәт па айдат әх проектәт;
- ◆ культура па искусство;
- ◆ хоттел әх, аңки-ащи па нявремәт вәлупсы тўңматты щирәт;
- ◆ ймәлты па лекцитты верәт;
- ◆ кәшиды-мәшды па тумтака вәлты, әрашты щирәт;
- ◆ социальной верәт, нуша әх тәйты нәтты щирәт;
- ◆ арсыр мирәт кўтәлдн ләхсәңа вәлты верәт;
- ◆ ханнехә вәлупсы верәт вантман тәйты тәхет (рүщ ширн институт гражданского общества);
- ◆ мўв-авәт па вәнт войт лавәлдман тәйты утәт;
- ◆ ханнехә правайт вантман тәйты щира верәт;
- ◆ йилуп әмәшч верәт (рүщ ширн «креативная

▲ О. Сидорова, Е. Шумакова па Я. Самохвалов

деятельность»);

- ◆ шуши мир вәлупсы ймәлты па тўңматты кеши верәт. Щит:
 - 1) рәт ясәңәт па литература верәт вәндтәты па елды тәты щирәт;
 - 2) увәс мир социально-экономической па этнокультурной верәт нух алумты утәт;
 - 3) арсыр мир әмәңхәтләт, арәт, якәт па йис культура верәт лерәмтты щирәт (рүщ ширн «нематериальное культурное наследие»);
 - 4) вәнт шушийн па хўв тәхийн омәсты айкәртәтн вәлты шуши әх вәлупсы тўңматты щирәт.

Ал ханнехуята грант нётупсы вух ёша паватты кәсупсы тәп и вохты непек китты рәхл.

Округ оса па внешней связят тәхи кәща не Елена Шумакова ясәңәт ширн, әл ханнехуята грант нётупсы вух ёша

паватты кәсупсы – щит йилуп вер. Вантә, кәсупсы ләщәтты әх ләңхәләт, ләлдн Югра мўвн вәлты мет аршәк хуятәт кәсупсыин ат кәссәт. Муй пәта? Елды лўв хәлүм вулаң вер оләңән лупәс: 1) мосл, ләлдн 2030-мит ол вәнты Россия мўвн оса верәт па арсыр ширн нәтты әх (рүщ ширн «волонтёр») 15 процента арата ат йис; 2) елды питты вет ол мәр арсыр йилуп па әмәшч верәт ләщәтты, ләлдн Югра мўв вәлупсы ймшәка ат йис; 3) мет нумсәң нявремәт па айдат әх верәт елды тәты щира утәт.

«Центр гражданских и социальных инициатив Югры» тәхи кәща Яков Самохвалов ищи ясәң вўйляс. Лўв лупәс:

» Тәм йилуп ширн ләщәтгум әл ханнехуята грант нётупсы вух ёша

паватты кәсупсыя китум вохты непекәт эвәлт мет әмәшч верәт Югра мўвн вәлты мир пириты питл. Вантә, сырья немасыя пириум арталәты әх щитәт нух вантсәт. Интәм па интернетн онлайн-голосование ширн мет мосты проект пириты рәхл.

Әмәшч, хуты әл ханнехуята грант нётупсы вух ёша паватты кәсупсыя вохты непек тәса хәншты пәта лыпәт хойты тыләш оләңмит хәтл вүш эвәлт немасыя вәндтәты хәрәт рәпитты питләт. Щиты кашәң хәннехә кәсупсы елпийн арсыр верәт оләңән уша верты муй па иньщәс-ты щир тәйл.

Грант вух нётупсы Экспертной тәхи кәща не Ольга Сидорова ясәңәт ширн, пүншум вәндтәты хәр кашәң хәннехә вән нётупсы мәл:

» Ар пеләк округевн вәлты мир әмәшч вер тәйл, тәп ванкўтлы щитл, тәса хәншты па ванлтәты ән хошл. Немасыя пүншум вәндтәты хәрн йма ванлтәды, муй ширн проект ләщәтты, ләлдн грант вух ёша паватты.

Ал ханнехуята грант нётупсы вух ёша паватты кәсупсыин нух питум әх 250 щурәс шойт нётупсы вух арат вәнта холумты веритләт.

Вохты непекәт интернет хўват грант-губернатора.рф. немпи сайт хуща китты мосл.

Путәр хәншәс:
Ирина Пословская

Нуви сәнхум вошн юхан хонанан рүтьщаты тәхи версы

Лыпät хойты тыдäщ 6-митн «Сэй пан» немпи рүтьщаты тәхи пүншсы. Тыв Москва па Тюмень вошнän, Югра, Ямал тәхеңän эвдлт мойң ех юхтылдсät.

Нуви сәнхум район НКөща хә Сергей Маненков путärtäc, хутыса щит омäccы. Щäлдта дүв Россия мүв ЖКХ па хотät омäсты вер хүват министр хә Владимир Якушев, Югра мүв кәща не Наталья Комарова, Ямал мүв кәща Дмитрий Артюхов па Тюменской область кәща хә Александр Моор пидä рүтьщаты тәхи вантман шәшсät. Лүв лупäc, район мир ищи пирисät, муй тәхийн тәм рүтьщаты тәхи омäсты мосл.

» Ар ол мәр ши рүтьщаты тәхи омäccүв. Мет оләнән хоттел ех оләнән тәхи версүв. Вантэ, районэв хуши кашән одн аршäк няврем сема питл, мүң ши вер вантман тайлүв, – лупäc Сергей Маненков.

Лүв ясәңдал щирн, ши рүтьщаты тәхийн вән еманхätлät верты щира вән хәр омäccы. Щäлдта мойң ех лаңки әш хүват шәшсät, ши әш еша нухшäк версы. Елды дыв шуши кәрт шивалäcät, хута хäнтэт пидä шуши мир вәлупсы оләнән путärtсät.

Владимир Якушев рүтьщаты тәхи пүншты пätä вүща ясәң лупäc. Мүв илпи питы вуй вүты хуятäта еманхätлэд пätä ям ясәңт тәс.

» Тәмхätл юхан хонанан рүтьщаты тәхи

пүншсы. Тыв юхätмем елпийн ма вантсум, хутыса ши тәхи хурн хәншысы, мосл лупты, семн вантты мет әмäщ, ши тәхи мет яма па хурамäна омäccы. Тäта вошән мир яма рүтьщаты щир тайлät. Ши вош шивалäcум, лүв ма сäмема хойс, тäта кашән вош хүлыйн ям, сыстäm. Тäта вэдты мир вошл сäмäна тайлät, – лупäc Владимир Якушев.

Тюменской область кәща хә Александр Моор Нуви сәнхум вошн вэдты хуятäта лупäc:

» Мäнема әмäщ нын пидäна тәмхätл амтätлдяты, ин щимäщ хурамäң тәхи пүншсы. Мүң тäта 2018-мит одн вәсүв, хән ши тәхи тәп омäсты олңитсы. Щит шеңхурамäң тәхи, шуши мир вәлупсы щирн версы. Тäта вошән па мойң мир сäмäна рүтьщаты щир тайлät.

Ямало-Ненецкой округ кәща хә Дмитрий Артюхов ищи вүща ясәң лупäc:

» Тынаң пил ехлүв, мүң ищи щимäщ ай мүвн вәлүв, щирн яма вәлэв, хутыса лавärt ай вошät хурамäна, яма верты. Наталья Владимировна, вән пәмашипа, хути мүнэв тыв вохлätы. Мүң күтэвн вантман елды вәнлтыйлдүв. Ма щиремн, ши рүтьщаты

^ С.П. Маненков мойң ех пидä. www.admbel.ru эвдлт вүюм хур

тәхи омäсты вер пätä мосл вән мойлупсы мәты.

Округев кәща не Наталья Комарова ясәңдал щирн, щит мир сäмдал эвдлт юхтум вер:

» Ма нәмäслум, ши рүтьщаты тәхи хәннехә нумсät щирн омäccы. Мет әмäщ, хути иса вер яма тывäc, Россия мүвев Правительства эвдлт ши тәхи омäсты щира грант вух еша холумсүв. Ин Нуви сәнхум вош 51 ода йис, елды па хурамäң тәхет омäсты рäхл. Ма ищи районән па вошн вэдты хуятäта

емәнхätлән пидä вән вүща ясәң луплум.

Щäлдта Наталья Комарова «Сэй пан» оләнән Ирина Молданова хәншум ясәңт лүңтäc:

Ма вошемн – йилуп рүтьщаты тәхи, Кәща ехн верум ям тәхи. Ши тәхи шивалäлән – имухты сäмена хойл, Нәмäслум, нән па ши тыв юхätлән!

Хäнты ясәңа тулмащтäc: **Надежда Рагимова**

Щи арат войт велты рӑхл

Округ кэща не Наталья Комарова немасья поступсийн ёш пос пунӑс, муйкем арат войт тӑм оҗ вӑйт дор тылӑщ 1-мит хӑтл вӑш эвӑлт 2021-мит оҗ вӑйт дор тылӑщ 1-мит хӑтл вӑнты велты рӑхл.

Щи поступсы хӑват, кӑрӑн вой, нюхӑс, мойпӑр, кӑшар венш, рӑщ (кӑти венш) па вӑнтӑр войт шимӑлшӑк велты рӑхл. Мет сыры округ мӑв-авӑт верӑт вантман тӑйты тӑхи ёх

ямсыева нух лӑнӑтсӑт, муйкем арат щи войт интӑм округевн вӑлдӑт. Щи юпийн уша версы, муйкем арат войт велты рӑхл.

Тӑм оҗн шуши мир общинайт, дыв саттӑла

верӑт тӑйты ёх, вой-хӑл велпӑслӑты тӑхет ёх округ мӑв-авӑт верӑт вантман тӑйты тӑхия войт велты пӑта вохты непекӑт китсӑт.

Поступсы ширн, ийха лӑнӑтты ки, оҗ мӑр 748

кӑрӑн вой, 910 мойпӑр, 214 кӑшар венш вой, 189 вӑнтӑр вой па 14065 нюхӑс вой павӑтты рӑхл.

Интӑм округевн 142 рӑщ (кӑти венш) вой вӑл, ширн тӑп нял вой павӑтты рӑхл. Юхи хӑшум ян оҗ Югра мӑвев луваттӑйн тӑп 321 рӑщ вӑс. Щи вой немасья ӑн велды.

Людмила Теткина
хӑншум айкел
хӑнты ясаңа тулмаштӑс:
Людмила Гурьева

Ешавӑл йилуп поступсы вӑды

Щи оҗӑнӑн вӑйтантупсы пурайн, мӑта ут лыпӑт хойты тылӑщ 7-митн «Югра» немпи айкелӑт ӑкӑтты хотн вӑс, округев эвӑлт госдумайн рӑпитты депутат, энергетика верӑт тӑты комитет кэщӑ хӑ Павел Николаевич Завальный пугӑртӑс.

Мет сыры П.Н. Завальный лупӑс, муй пӑта Михаил Мишустин Россия мӑв правительства кэщӑя йис. Вантӑ, хӑн лӑв Россия мӑв налогӑт верӑт вантман тӑйс, щи пурайн йилуп цифровой ширн рӑпата лӑщӑтман вӑс, ширн налогӑт йма па мосты пурайн вӑты питсийт.

Вантӑ, цифровой ширн рӑпитман тӑса кӑл, муйкем арат бюджетной вухӑт арсыр верӑта мӑнлӑт, лӑлн коррупция верӑнтывӑс, щӑлта кэщӑйт шимла йил, интернет хӑват ӑл ёх веритлӑт имухты нушайдал оҗӑнӑн хӑншты па па йм верӑт тывлӑт.

» Интӑм мира нӑтты вер вантты ки, щи рӑпата тӑп 25 процент арат верды. Цифровой ширн нӑтупсы тӑты питлы ки, хӑннехӑ очередян лӑлты, мосты непекӑт давӑлты ӑн питл. Ин уша верты мосл, муйсӑр ёха мет сыры нӑтты мосл, щит пӑта немасья реестр верды. Щи вер тӑса

лӑщӑтты пӑта Россия мӑв правительства кэщӑйт кӑт оҗ мӑлдӑт. Он-лайн ширн кеншӑка питл мира нӑтты, – лупӑс мойн хӑ.

П.Н. Завальный лупӑс, хуты ин йилуп коронавирус мӑш пурайн онлайн ширн рӑпитты питсӑв, ширн депутатӑт щи пӑта немасья поступсы хӑншлӑт.

» Шимӑщ немасья поступсы хӑншты мосл, лӑлн кэщӑйта па рӑпатнекӑта ушӑна ат йис, муй ширн тӑм закон рӑпитты питл. Ин цифровой пурайн щитӑт сорашӑк верты мосл, – лупӑс П.Н. Завальный.

Государственной думайн Павел Завальный энергетика верӑт тӑты комитет кэщӑя вӑл, ширн вӑйтантупсийн иньщӑссы, муй ширн ин пандемия пурайн Югра мӑвев мӑв идпи питы вуй па газ вӑты верӑт мӑнлӑт. Юхлы лӑв лупӑс:

» Мӑв идпи питы вуй, газ па па мосты утӑт вӑты верӑт оҗӑнӑн иса мосты поступсӑт вӑлдӑт. Мӑн па хон пелӑк мӑвӑта питы вуй, газ тынылӑв, ширн 50 процент арат вух федеральной бюджетӑ йил, щит хӑт процент арат. Щи вух эвӑлт резервной фонд вух ӑкӑтлӑв, ин щӑта 7 триллион мултас шойт вух вӑл. Интӑм давӑрт пурайн щи фонд эвӑлт арсыр нушайт тӑнмӑтты пӑта вухӑт вӑлӑйт. Россия мӑвевн кӑт миллиард тонна арат нефть, газ, давум па па утӑт лӑщӑтлӑв, и миллиард па мӑвӑта тынылӑв, и миллиард мӑн хущева мосман тӑйлӑв. Ин мӑв идпи питы вуй па газ вӑты вер вевтама мӑнл, ян процент арат шимӑлшӑк лӑтты питсы. Вантӑ, питы вуй и баррель тӑп 45 доллар вух тын тӑйл. Югра хуца хутыса питы вуй вӑты вер мӑнл, щиты вӑлты питлӑв.

Мойн хӑ ай тӑс, хуты ешавӑл немасья мирхот

питл, щӑта мӑв идпи тащ вӑты ёх пугӑртты питлӑт, муй ширн пандемия пурайн рӑпитсӑт, муйсӑр сӑртӑт тывсӑт. Елды лупӑс:

» Щи мирхота мӑв идпи питы вуй, газ вӑты тӑхет ёх вохсӑв, лӑлн ийха нӑмӑсты, муй ширн елды рӑпитты. Ин санкция эвӑлт па хон пелӑк мӑвӑт эвӑлт питы вуй, газ вӑты пӑта мосты пурмӑсӑт, шӑнӑкӑт ӑн лӑтлӑйт, ширн ин Россия мӑвевн щитӑт верты мосл.

П.Н. Завальный ай тӑс, муй ширн коронавирус пурайн питы вуй, газ, нуви тӑт мӑты тӑхет (ТЭЖ) рӑпитсӑт:

» Щи давӑрт пурайн иса тӑхет йма рӑпитсӑт. И вӑн нӑша тывӑс – питы вуй вӑты тӑхета па мӑвӑт эвӑлт керлум ёх коронавирус мӑш тӑсӑт, ширн ар хуят мӑшитсӑт. Йм, хуты округ кэщӑйт нӑтсӑт, вӑн тохтурӑт мосты пурайн щи ёх лекшитты питсӑт.

Пугӑр хӑншӑс:
Людмила Шульгина

Грант вухат холумсат

Шуши мир йис вэлупсы нух алумты щира грант вухат холумты пата кәсупсы вәс. Ин ши кәсупсы етшәс, уша йис, хуйтат нух питсат па вух нәтупсәт ёша холумләт.

Тәм одн ши кәсупсыя 15 хәннехә вохты непекат китсат, дыв эвәлтәда 13 ут әхәт кәсупсийн вантсы. Ши хәннехәйт вұды лавәлты, вой-хұд велпәсләты, воньшумутәт, тулхәт па па вәнтән енумты утәт әкәтты верәт нух алумты ләңхаләт. Ши оләңән дыв арталәты әх елпийн путәртсәт.

Иса китум вохты непекат эвәлт йртгяң непек пирисы. Ши проектат пата 20 миллион 800 шураәс шойт вух сухуптәсы.

Мет вудәна ши кәсупсийн хұд велпәсләты вер вәс. «Хұд велпәсләты, ләщәтты па елды төты вер» немн нух питсәт:

Нефтеюганской район «Волна» немпи тәхи әх; Сұмәтвош район эвәлт «Солнечный мыс» немпи община әх; Нуви сәңхум район эвәлт «Мұвең дор» немпи община хуятәт; Нижневартовской район эвәлт «Сосновоборская» тәхи әх.

«Вұды лавәлты вер оләңән» кәсупсийн Нижневартовской районән вәлты «Ма хотим» немпи община әх нух питсәт.

«Вәнтән енумты утәт әкәтты, ләщәтты па елды тыныгы вер» кәсупсийн Советской район эвәлт «Старая Мулымья» община хуятәт па Ёмвош

район «Кордон» немпи тәхи әх нух питсәт.

«Вой велпәсләты вер» немн нух питсәңән: Сұмәтвош район эвәлт «Березовский коопзверпромхоз» тәхи па Манстәр район эвәлт «Лаңки» община әх.

Мосл лупты, щимәщ нәтупсы вухат Югра мұвевн 2010-мит ол вұш эвәлт мәлдыйт. Щит верлы, ләдн мұң мұвевн шуши мир йис верәт нух алумты па лавәлты. Яң ол мәр грант вухат унтасн 55 вер ләщәтсы.

Хәнты ясаңа тулмащтәс:
Надежда Рагимова

Тарлинңән пилңән нух питсәңән

Тәм ол вәйт дор тыләщ 27-мит хәтлән Екатеринбург вошн «Славим человека труда!» немпи арсыр мирәт йис верәт щирн кәсупсы мәнәс.

3. Тарлина, Л. Алфёрова па Я. Тарлин

Шив Екатеринбург вош па Свердловской, Челябинской, Тюменской, Курганской областят, Югра па Ямал мұвңән эвәлт шұкщәты верәт тәса вәты 38 хәннехә юхтыләс.

Мосл ястәты, кашәң ол тәм вертутәң кәсупсыя йис верәт тәса вәты мир

товийн әкташийдсәт. Коронавирус немуп лавәрт мәш юхтум юпийн няд тыләщ мәнәс, шұкщәты имет-икет тәп интәм лұң-сұс пурайн вертутәң кәсупсыя вохсийт.

Уральской федеральной округ эвәлт юхтум йис верәт тәса вәты әх няд щос кем сыр-сыр пурмәсәт версәт. Вәнд-

тәты хәра дыв хурамәң увәс мир ләмәтсухн юхәтсәт, пурмәс верты щира мосты щуңқлал, сулал па муйдал рәт мұвие эвәлт панән иши тәсәт.

Арталәты хуятәт күтн хәнты, удмуртәт, мордвинәт, осетинәт, рұщәт па па мирәт вәсәт. Ям, хуты хәнтылұв эвәлт тыв «Югра лыднуптәты» оса тәхи кәща, «Торум Маа» йис пурмәсәт әкәтты па шивиман тәйтты хот хәнты кәща Людмила Алфёрова лұңман вәл. Дыв хұв мәр арсыр вошәт эвәлт юхтум кәсты әх верум пурмәсәт нух вантсәт, тәп ши юпийн мет тәса, хурамәңа па шәк-пәка верум утлал пирисәт.

Югра мұв эвәлт «Народный мастер России» нем тәйтты Касум мұв хәнты хә Яков Тарлин Зоя пилыел пила, лұв Сұмәтвош район Тәк кәрт эвәлт вәлты хәнты не, кәсупсыя яңхсәт.

Әхәт уша йис, «Тунты эвәлт мет тәса верум

хушап» немпи верн мұң Тәкәң Зояев нух ши питәс. Лұв вера хурамәң Ай Ас юханән ентум нявремәт пата онтуп ентәс.

«Юх нюхрантты сыр-сыр хурамәт па пурмәсәт верты» щирн оләңмит тәхия Сергей Федоров Челябинск вош эвәлт йис.

Кимит тәхия мұң шуши мир йис верәт тәса вәты хәнты хә Яков Тарлин питәс. Хәлмит – Михаил Турышев Тюменской мұвн вәлты хә.

Тарлинңән пилңән вән воша яңхты-мәнты әш Нуви сәңхум район культура верәт тәты тәхи әх, «Касум әх» хәнтты мир йис вәлупсы дерамтты тәхи, «Югра лыднуптәты» оса тәхи па «ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь» немпи мұв илпи питы вуй па газ вұты әх унтасн тывәс.

Путәр хәншәс:
Ирина Самсонова

Нявремәт ашколая тәсыйт

Сўса йиты одаң хәтл нявремәт ашколая мәнләт. Сәрхәнд мўвн Лямина кәртән эвет, пухәт вәндтуман ар ол хәнты ими Галина Павловна Лаптева рәпитл.

Лўв кашәң сўс вәнт кәртәтн вәлты тәпиет ашколая әкәтләдә. Тәм пўш Г. Лаптева тухләң хопн Пиң мўва, ёмаң Демәң юхан тыя нявремәт тәты йңхәс. Лўв ясәл эвәлт уша йис, одаң пўш ашколая юхәтты нявремиет хўв мәр юхи әңкидал-ашидал хуца дәңхаләт. Щәлдта вәндтыйдты одаңиттәдн дыв еша пернемәдыйт. Галина Павловна дывты пуньхиман тәйләлә. Вантә, лўв ищи интернат хотн енмәс па яма вәлдә, муй вўрн дыведа одаң мәр давәрт тәта вәдты.

Тәм ол Лямина вош ашколая 15 юрн па хәнты няврем одаңмит класса мәнсәт.

Мосл лупты, Галина Павловна ай тәпиет хәнты ясәңа вәндтәл. Ши тумпи дыв пиләда йха моньщәт лўнәтләт. Арсыр хәнты мир юнтәтн юнтләт. Хәнты ясәң әхтыйн арсыр кәсүсәтн кәсләт. Рәт ясәң верәтн олимпиадая йңхийләт. Лўв нявләк нумсуп йм хәннехә, нявремиетн мосман әңки юкана тәйла.

Путәр хәншәс:
Ульяна Данило

▲ Одаңмит класса мәнл

▲ Ай ёх вәндтәты ими Г.П. Лаптева эвет пилә

▲ Нявремәт вертолётн ашколая тәдыйт

▲ Рәт кәртәд эвәлт ашколая мәнл. Г. Лаптева китум хурәт

Пўпи нух килтаты вер

Пўпия йис пурайн арсыр мир поякшдасат, шит увас мўватн, Евразияйн па Увас Америкайн вэдты ёх. Лыв пўпи пида Төрүм илпийн вера йама вөсат.

Арэд пелак мир йис Апура эвэлт йама вейман тайсэл, ушаңа тайсэл, хән Пўпи мўвн вэдты нөптэл суханал, лўв немасья велпдаслаты ёха етал. Лўвты вухалтаты йопийн, пойкшуман «юхи китла», Төрүм ащел хуца китла. Велпдаслаты хөел хотн вэдты мәрелн лўв эмшдәлды, лўв пәтала арида, якла, луңал-тупат ванлтәлыит, ши йопийн нухлы Төрүм ащел хуца ши китла.

Пўпи хот веб-сайт верты пәта немасья NSF немуп грантан ёх мәсыит, ин ши сайт рөпитты питас. Сайт верум ёх вән рөпата ләщәтсәт. Тәм сайтән кашәң шос шәп видео пунләт, шит хуты 17 шосәң видео эвәлт эвәтман паләщәтман верса.

Тәм веб-сайт наука верәт әхтыйн рөпитты ёх пәта ләщәтса. Итәх наука ширн нумсәт тәта иши хәншман вәлдәт. Нью-Мексико штат хуца вэдты Государственной университет, наука мир 1724508 фонд, увас программайт хот, «Антропологическое и лингвистическое исследование арктических

обрядовых традиций» немуп тәхет эвәлт вухн мәсыит.

Тәм вер әхтыйн кәщя философской наукайт доктор хә Эндрю Уигет вәд. Тәм грантан Ольга Балалаева, Марта Чепреги, Светлана Попова, Татьяна Молданова, Тимофей Молданов, Аграфена Сопочина

па Елена Сурломкина рөпитләт.

Тәм сайт мет оләң тәлдтаса вантты мосл: <https://elokaarctic.org/bears?language=ru>.

Мўң нәмәслўв, тәм веб-сайт арсыр мира па ученый ёха нөтл, тәм вер йама уша верты пәта па и похла әктум утәт лўңәтты. Тәм веб-сайт

Юкан пицят тайл:

◆ Там пүпи хот веб-сайт иса ёх пата верса, кашаң ханнехэ лүвел мосты ут талтаса вантэл.

◆ Тата ханшум утат олаңаң путартты па ханшты рэхл, каман хуятэв ан кашаңал. (Там хуяңат пата «ханнехэ хураслы ёх» па «культура лаңқар утат»).

◆ Щит версы увас ёх нумас па ясаң тайты ёх пила.

◆ Щит иса мўв ёх пата версы. Западной Сибирь мўв ханты па вухаль ёх пүпи хот эвалт олңитла. Елды тата арсыр шуши мират йис пүпи хот верат, Евразия па Увас Америкайн вэлты ёх ханшты питдайт.

◆ Иса утат кат ясаңаң ханшман вэлдэт, ши пата лўңатты паклат Увас Америка ёх, хута английской ясаңаң путартлат па мўң Евразия мўвев ёх, тата рўщ ясаңаң путартлат.

◆ Кашаң мультимедийной атэлт тахи – щит вера ар аудио па видео ут, хута пүпи хот ханшман вэл. Ши киньща хурат па йис верат тата

вэлдэт, ханнехэ юкан верат па тата вантты рэхл.

◆ Иса утлўв мўң хэлум ясаңаң верман тайлалўв, пүпи хот арат увас ёх ясаңаң, рўщ па английской ясаңаңаң ханшман вэлдэт. Тамаш Пүпи якты хот олаңаң па немалт тахийн ханшман ан вэл.

◆ Лўв ши щира верман, кашаң хуят арсыр тахи эвалт, планшет муй смартфон мухты вантты пакал.

Эндрю Уигет ханшум путар ханты ясаңа тулмащтас:
Пётр Молданов
Т. Молданова мижом хурат

Йис арят кәншлүв (юхи хәшум путәр)

Тәм пұтар олән шәп «Хәнты ясән» 16-мит па 17-мит номерһанән лўнталән. Ас потты тыләшн 2019-мит одн Амня вошн вәлты «Ильбигорская» немуп община ёх йис ар сувят әкәттәл кеша Югра мўв губернатор грант вухәт ёша павәтсәт. Лыв йис арят, моньщәт, путрәт ләнхаләт Касум мўвн нух әкәтты па хәншты.

Ниньёх верты хошл

Хәтмит вәйтантупсы – Иван Ярмович па Елизавета Даниловна Пяк кәтһән пида вәс.

Иван Ярмович па Елизавета Даниловна 1964-мит ол вўш эвәлт йахә вәлдәнән. Щирнлын йахә 55 ол.

Вән хәтлуп тыләш 20-мит хәтәдн 1942-мит одн Иван Ярмович сема питәс. Пәльницайн рўщ немн пунса. Ащел – Ярма Ванзеевич Пяк, әккел – Иту Вәлла. Щәлта нем непекән Иван Ярмович Ярославовича хәншса. Щи пурайн вантә, юрн немәт рўщ щира версайт па хәншсайт. Щиты юрн немл ән хәшәс. Тәп мирн иса Ярмовича тәйла.

Елизавета Даниловна эви опраш немл Молданова, ащел – Данил Иванович, әккел – Умси Айваседа. Лўв йама ёнтәсты хошл.

Иван Ярмович мўңева лупәс:

» Катра Тәрүм дор вошн мўң юкан әшкола, вухсар, мис енмәлты тәхеһән тәйсүв. Щәлта мир вәлпәсләты хўд тухләң хопәтн Амня воша тәтьлясыйт. Щирн вошәң ёхлўв иса рәпата йама тәйсәт. Ма ая вәлмеин щимурт вәндтәйдты ләнхасум, ипўш Амня вош вәнта кўрн нявремәт пида

нивл хәтл шәшсүв. Тәрүм дор вошн мўң метеостанция тәйсүв, щитәв 1991-мит одн ләп тәхәрса. Щи тумпи мўң вошев нәрүм мўвн вәл па щи верн тўтьёхн иса ән тәрүмләюв. Кәр әллиты юх сәвәрти тәхи ән тәйлүв, вантә, Тәрүм дор вош па ванән вәлты мўвев иса парк щира верман вәл.

Лапәтмит вәйтантупсы

Тәрүм дор вошн мин әмәш путрәң именән-икенән Тамара Пийтомовна па Григорий Николаевич Кантеровһән пида вәйтантәйлдсумн. Григорий Николаевич Пиң мўвн сема питәс. Лўв ая вәлмәдн әккел Анастасия Павловна па ащел Николай Григорьевич Касум мўва касәлсәһән. Лын войхўд вәлпәсдуман па вўды лавәлман вәнт шушийн вәсәнән. Григорий Николаевич 15 тәла ювмәл вўш эвәлт рәпитты питәс. Лўв Тәрүм дор вош эвәлт Вўтвош вәнта кўрн пәшта тәтьлюман вәс. Тәм хәрщи хәннехә эвәлт мўң арсыр арят хәншсүв. Лўв йама юрн, Пиң па Касум ёх хәнты ясәһән путәртәл. Йис моньщәт, путрәт мўң лўв эвәлтала хәншсүв. Г. Кантеров ниньёх верты тәса хошл. Лўв

Иван Ярмович па Елизавета Даниловна Пякһән

Тамара Пийтомовна па Григорий Николаевич Кантеровһән

ниньёхән юнтәс. Щитл хәл юх эвәлт версәлә па немасыя лов пунән талман вәл. Григорий Николаевич и арл 30 минутакем арысәлә. Лўв шенк әмәш щирн путәртәл па арийл.

Тамара Пийтомовна Тәрүм дор вошн 1954-мит одн сема питәс. Хәлмит класс вәнта вошл хушә вәндтыләс. Щәлта Амня вошән 1970-мит одн хәт класс етшуптәс. Эвел ащи пида йахә 1972-мит одн

мәнсәһән. Лын ар ол мәр Касум совхозн нивәлмит вўды ташән рәпитсәһән. Тәм кәтһән Анастасия эви енмәлсәһән. Ин лын хилылән енмәлты нәтләһән.

Щиты иса Тәрүм дор мўвн мўң лапәт вәйтантупсы версүв. Тәта йам нумсуп латкаш мир вәлдәт.

Елена Федотова,

Амня вош

Хәнты ясәна тулмащәтәс:

Ульяна Данило

Дмитрий Лельхов нэптэл дапатьяңа ювмал

Там ол лыпāt хойгы тылāщ кимит хātāлн ар мўв кертум хуят, 25 ол мўвев давāлтум хә, ям арат ол Югра мўв помилования тāхи ёх әхтйин вулаң хāннехә, округ луваттйин «Шуши мирлўв вәнлата ювум хуятāt» оса тāхия вән унтās тәты и пелāk хāнты, па пелāk вухаль хуятые Дмитрий Васильевич Лельхов 70 ода йис.

Вәнлата ювум хāн-нехә сўс пурайн Лельховāt вой-хўд вел-пāслāты хоттел ёх хуща сема питās.

Сўс пура – щит ташāң па хурамāң пура: Асн тельева арсыр хўдāt, вәнтāн тельева арсыр воньщумутāt. Дмитрий Васильевич сāmд ищи сўс пура иты – ташāң па хурамāң!

Нэптāl дапатьяңа ювмал пāта сāmāң па мосты хāннехә хуща Ёмвошāң шуши мир ләхās ёх мойна луң-тййдсāt. Щит Югра мўв дыв сātтәла вер тәты ёх правайт хўват уполномоченной вухаль хә Н. Евлахов, «Югра лыднуптāты» оса тāхи па ипуляң «Торум Маа» йис пурмāsāt āкātты па шавиман тāйты хот кәщә Л. Алфёрова, Ёмвошāң округ внутренней политика верāt хуща увās мир вәлупсы елды тәты тāхи кәщә Д. Гришкин, «Единая Россия» партия ёх, «Дылāң союз» тāхийн увās нявремлўв пида рәпитты вухаль не па Ёмвошāң «Югра лыднуптāты» оса тāхи кәщә не Р. Гаврильчик, йис вәлупсы лерамтты вухаль ими Р. Бардина, «Югория» телерадио-компанияйн айкелāt

ләщātты вухаль не Т. Мерова па мўн, «Хāнты ясāң» па «Луима сәрипос» газетайңāн рәпитты айлат ёх, вәтаң хāннехә хуща моиңа юхтййдсўв.

Ухд вотум ики пела вантман ястāты āн веритлўв, хуты лўв нэптāl дапатьяңа ювмал – ма щиремн, щит хәгьяңа тәп ювум мир пела сāmāң хāннехә.

Дмитрий Васильевич ащел Василий Андреевич Ярлин – Сўмātвош район Новинской ай кәрт эвāлт вәлты вухаль хуят. Аңкел, Елена Алексеевна Лельхова, Паштār кәртāң хāнты неңа вәс. Ащел дала āн вўсы, лўв кāшитās. И тови хātлāн холуплад вантмалн пуляң мәшн юхātсы, лўв йиңка питās. Аңкел атәлт хāщман няд пушхие енмāлтās. Дима пухие 7 тāl луваттйин хāщās, ай ащел тәп и ода йис. Ши пурайн мис тāйсāt, āңкиел вой-хўд велпāслāты йāңхās па ши унтасн лыдāна хāщсāt.

Айлат Дима пух Сўмātвошн яң класс етшуптумал юпийн Тюмень воша мāнās. Щāта военно-инженерной командной тāхийн вәндтййдты питās. 1974-мит одн ши училище етшуптās па айлат лейтенант Ле-

▲ Д.И. Гришкин Д.В. Лельхова ям ясāт пугāртāl. И. Самсонова верум хур

нинградской военной округа китсы. Елды вәнлат лейтенант Забайкальской округн вәс. Лўв па хон пелāk Монголия мўвн йиңк идпийн разведка щирн арсыр рәпата ләщātās. Щāлта па хон пелāk Китай мўв ванāн служитās. Бурятия мўва па йāңхās. Илатн Кяхта вошн вәдман Фаина имиед пида вәтаңа йис. Тāта кāt нявремāл сема питсāнāн. Щāта кәщә ух лāңкār хәя павātсы. Молдавия мўв эвāлт па хон пелāk Германия мўва китсы. Әхāt па Оренбургской область эвāлт па Тюмень воша вәндтылум тāхеда кердās.

Дмитрий Васильевич – ар мўв кертум хуят, 25 ол мўвд лавдās. Лўв сāmāлдн ванкўтды Югра мўва талсы.

1996-мит одн хотāң әхлад пида Ёмвоша

касдās. Округ кәщә ёхн шуши мир комитета рәпитты вохсы. Лўв вет ол ух лāңкār хәя вәс.

2002-мит ол вўш эвāлт помилования тāхия кәщая павātсы. Тāта рәпитмалн Дмитрий Васильевич па лўв әхлад унтасн ям арат ёх касна хотāt эвāлт есāлсйит.

Тām ванāн шуши хуятые Фаина пидыел āнтәма йис, лавāрт мәш тāйс. Дмитрий Васильевич юхи хāщум артāн мәшāң имия нētās, ивлапа вантман тāйс. Щит вән шәк...

Сāmāң, мосты хāнты хуятые Дмитрий Васильевич! Тухлāң аки ики нāңәна әр па щом āт мāl. Тәрум Ащи партум щирн, Тәрум Ащи алюм щирн тўң ёш хўват шәша! Нявремāлданāн, хилыданāн лавāдман, сāmāңа āт тāйлдйин!

Пугār хāншās:
Ирина Самсонова

Мира җәм вер тәты ёх вухн нётсайт

Югра мўевн тәм ол мира җәм вер верты ёх вухн ортсайт.

Культура департамент кәщә хә А.А. Латыпов лупас:

» Тәм ол государства кина муй па сыр-сыр вантты утат верты ёха вухн нётас. Щит иса 44 хуят муй па рәпитты тәхет, ши верата 107 шурас шойт вух мәнәс.

Лўв щирәдн, мет җәм утат – щит «Фестиваль пилотных серий» (Нижневартовск вош); «Курс на кино» тәхийн рәпитты хәннехәйт (Сәрханл вош); Медиа-Студия хуща рәпитты ёх (Югорск вош).

Ши ар ёх күтн «Были» кина вўты ёх нух питсәт, дыв Русь географической обществa хуща рәпитлät. Щит ваншак кина шөпät мўң мўев хуща вәдүм ёхлўв олаңан. Ши кина вўты хәйңан М.В. Савченко па Д.Л. Сотников хўв мәр пўтәртсәңан дын верты верел олаңан.

» Тәнял ол мўң ищи грант вух ёша павтылсўв, вет кина вўйләсўв, – пүтәртас Дмитрий Леонидович.

Ши кинайт Фарман Салманов, Антонина

Григорьева, Василий Земцов, Александр Олешко па Яков Рознин олаңан вәсәт.

Тәм ол ши ёх па нәл кина вўты питлät. Мет олаң кина верлät тарум хәннехә Елена Артеева олаңан – лўв даль пурайн ай тохтура вәс па вера ар мәшмалтум хуят ши даль хәр эвәлт йира тәслә. Юхи лўв әнт юхтас. Ши имие олаңан мўң ханты хәншты хәв Е.Д. Айпин хәншас. Ши ут вертыйн кина вўты ёх мўң «Солнце» театрев пилә рәпитты питлät. Театран рәпитты неңие ши дальн хәшум имие юнтты питл.

И кина мет олаң хән-

ты тохтурев Елена Сагандукова олаңан вўлät, лўв нумсәдн, әрәдн мўң мўевн айкемн ёх җәмәлтәты тәхет верты питсайт.

Щәлдта па кина мўң мўев юрн хәв, хәншты хәв Ю.К. Вәлла (Айваседа) олаңан верла. Тәм нумсәң, сащәң хәннехә сыр-сыр увас мир ёхн вера җәма вәды.

Па и кина Василий Хисматуллин олаңан вўлät, лўв даль хә, генерал пос тәйл, мет ар вер верас, хән тәм мўвн округ МВД верса.

Пүтәр хәншас:
Пётр Молданов

«Нумсәң ёх» кәсупсыйн нух питсәт

Тәнял вөйт дор тыләщ 1-мит хәтл вўш эвәлт тәм ол вән кер тыләщ 1-мит хәтл вәнты округевн «Нумсәң ёх» немпи шуши мир айкелät әкәтты ёх күтн кәсупсы ләщәтман вәс.

Ши кәсупсыя 90 Щрәпата китман вәс. Щитат немасыя экспертной совет ёх нух вантсәт, шив округ общественной свя-зят департаментән, вәндтәты па айлат ёх верат тәты тәхи хуща, культура верат тәты департаментән, Ас-угорской научной инсти-тутән, «Лыдәң союз» тәхийн рәпитты хуятат па рәт яснәта вәндтәты ёх лунсәт.

«Луима сәрипос» ву-халь мир газета редак-тор не Тамара Меро-ва «Шуши мир рәт ясәң ол» немн нух питас. «Хәнты ясәң» газетайн айкелät әкәтты не Ири-на Самсонова «Югра многолика» па «Хра-

^ В. Рядькина па Г.Р. Кондина

нители традиций» нем-нән хўват ишакты не-пекнән ёша холумтас. «Хәнты ясәң» газета ре-дактор Людмила Гурье-ва «Нявремәң яң олуи»

немн олаңмит тәхия питас. Вухаль газета редактор не Людмила Теткина «Северный колорит в объективе» немн нух питас.

«Юный корреспон-дент» нем хўват Ху-лимсунт кәртәң әш-колайн вәндтәйлды эви Виктория Рядьки-на олаң тәхи холумтас.

Кашәң хуят ишакты не-пек па тынәң мой-лупсы ёша павтас, ши күтн эвет па пухат, щит Няксимволь кәртәң әшколайн вәндтәйлды пух Игорь Тасманов, Сўмәтвош эвәлт Аня Падерина, Ваньщавәт кәртәң эвеңан Мариан-на Тимиргалеева па На-дежда Клещенок.

Коронавирус мәш эвәлт ишакты не-пекат па тынәң мойлупсәт заочно щирн мойләсәйт.

Людмила Теткина хәншум айкед хәнты ясәңа тулмащтас:
Людмила Гурьева

Тэса ёнтасты вухаль ими

△ Т.К. Ларионова нир ёнтал

△ Т.К. Ларионова па З.А. Новьюхова.
Н. Рагимова верум хурһан

Татьяна Ларионова вухаль мир арсыр дэмәтсух ёнтман Сүмәтвош район Игрим кәртән вәд. Лүв 24 ол мәр хәннехә эпәт луртты неңа рәпитәс. Ши тумпи па арсыр тәхетн рәпитәс, щит пәта «Ветеран труда Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» немн мәсы.

Тәм вухаль ими Сүмәтвош район Верхнее Нильдино кәртән 1954-мит одн сема питәс. Аңкел – Евдокия Ивановна Вынгилева, ащел – Кирилл Степанович Гындыбин. Ай пура олдад Верхнее Нильдино кәртән мәнсәт. Юдн хот войт тәйсәт, щирн кашаң лүң пурин турн хәра яңхсәт, турн дэщәтсәт, хүд ведпәслуман вәсәт. Няд класс вәнты иса нявремәт кәртән вәндтыйдсәт, щәлта елды Лэв воша ашколая тәсыит, интернатн вәсәт.

» Ашкола етшуптумем юпийн ма Сүмәтвоша мәнсум, щәта эпәт луртты неңа вәндтыйдсум. Щәлта

икия мәнсум, лүв Похрома кәртән сыры рәпитәс, щәлта лүв Игрим воша рәпитты китсы, щирн мүң Игрим воша касәлсүв. Олаңмит оләтн тәта вәдты ән ләңхасум, ванкүтды рүтьщәты хәтләнән Сүмәтвоша яңхсум, билет ши пурин хәлум шойт вух хойс, щиты тывелдт-тухелдт яңхсум. Щиты Сүмәтвошн эпәт луртты тәхи (КБО) хуши дапәт ол рәпитсум, Игрим вошн КБО хуши 17 ол эпәт луртты неңа вәсум, щәлта ши хот ләп тәхәрсы, па арсыр тәхетн ар ол рәпитсум. Ин рүтьщәлум, – лупәс Татьяна Кирилловна.

Лүв ар ол мәр йма рәпитмал пәта «Вете-

ран труда Ханты-Мансийского автономного округа – Югры» немн мәсы. Юдн вер такды иса ән омәсл. Лүв ай пурайд вүш эвәлт вухаль ёрнасәт ёнтәл, сәк кәрәтл, хурамәң хәншет пида посәт, сәвәң вейт, ухшамәт тыйл.

Ма шиваләсум, лүв хурамәң ай сумочка сәвәс. Ши тумпи лүв хот питәрн арсыр епләң летутәт енмәлтәл.

Татьяна Кирилловна Анатолий Абрамович Ларионов икел пида нялъяң ол яха вәсәң, лүв әнтәма йис. Лын кәт эви па и пух енмәлсәңән. Надежда па Людмила эвәңәл хотәң ёхдал пида Тюмень вошн вәлдәңән па рәпитләңән. Пухән

Игрим вошн хоттел ёхдал пида вәд. Т.К. Ларионова лупәс:

» Ма хәт хилы тәйлүм. Вән хилнеңдам институтәтн вәндтыйдләңән, Анна – Казань вошн, Юлия – Екатеринбург вошн, па хилыдам айшәкәт. Сыры Игрим вошев вән вәс, тәта ар рәпитты тәхи вәс, ин айдат хуятәт рәпитты щир ән тәйләт, щимәщ тәхи әнтәм.

Ма ләңхалум Татьяна Кирилловная йм ясәт лупты, тәдаңа, йма, уяңа-пищәңа, ташәңа нявремәдә па хилыдал пида ат вәлдәт!

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова

АЩИ ВЕРД ЕЛДЫ ТЭЛДЭ

Кашаң ол округев сема питум хәтл постаты пурайн «Югра-Экспо» немпи хотн ванлтупсы вәдлјд. Шив арсыр пурмасәт-детутәт ләщәтты җх юхтыйлдәт. Дыв күтәлдн ма «Йилпикәрт» немпи община кәщә не Мария Ивановна Игишева (Рандымова) шиваләсум, лүв пиләда путәртсум па иньщәссум, муй щирн интәм дыв рәпитләт, муй вердәт.

Мария Ивановна, хән нын общинаен тывәс?

► 1994-мит одн Иван Павлович Рандымов ащем общинаев ләщәтәс. Катра пурайн тәта Помут хәнты кәртые вәс, щәлдга совхозәт верум пурайн кәртәң мир Касум кәртә вәдты па рәпитты мәнсәт. Тәта тәп пирәщ җх хәщәт. Община верум пурайн инумса юхәтсүв «Ильбигорская» нем мәты, щимәщ нем катра пурайн мұң вүт кәртәв тәйс. 1998-мит одн ащев па пұш мосты непекәт әктәс па йилпа общинаев ләщәтәс, щиты 2008-мит ол вәнты рәпитәс. 2010-мит одн ма па пұш щи общинаев ма немема нух хәншсум, щиты ащем верты партәс. 2012-мит одн мұң «Йилпикәрт» община тәйты пәта мұвн мәсынов.

▲ М.И. Игишева. Л. Гурьева верум хур

Общинайн рәпитты җх муй вердәт?

► Мұң общинаева 19 хоттел җх луңман вәл, кашаң семья эвәлт вет хуят рәпитл. Мет сыры хұд па вой велпәсләсүв, арсыр воньшумутәт әкәтсүв, тәм ванән вұды лавәлтты питсүв. Вантә, тәта йм шахрәт. Катра пурайн тәта ищи вұды тащ лавәлдсы.

2014-мит одн «Оп-ращев әш хұват» немпи грант холумсүв. Щи нәтупсы вух унтасн нявремәт па айдат җх йис щирн вой па хұд

велпәсләты вәндтәсүв. Мұң эвет-пухәт кәртәва тәтљдәсүв, щәта вән хуятәт, икет дывел щи вера вәндтәсәт.

Мойң җх мұң кәртәва тәтљдәты вер ищи ләщәтсүв, тәп и нұша – мұң вүт кәртәв Касум кәрт эвәлт шеңк хұвн омәсл, соткем верста йиты мосл. Касум юхан хұват мотор хопн шеңк хұв йиты мосл, тәд пурайн тәп «Бурән» әхәлдн, щирн шимл мойң хуят юхәтл. Мосәң, йм, хуты шимл мойң җх юхтыйлдәт. Вантә, лұң пурайн мойң җх юх-

тыйлдәт ки, дыв саттәла вәлдәт, хұд велдәт, щи юпийн щи тәхийн вәнт тўтн дел, щит вер хән? Мұң кашаң мойң хуят вантман тәйты ән веритлүв. Мойң җх мет сыры па хуят пилә мұң хущева юхтыйлдәт, щәлдга атәлт әш альты шұңкәт унтасн йилдәт. Ин мұң Касум кәртән вәлдүв, ән веритлүв ванкүтлди вүт кәртәва йәңхты.

Ипұш Москва хон вошев эвәлт мойң җх вохсүв. Дыв атәлт хоп, мотор тўвман юхтыйлдәт. Панән амп

вұсы. Дыв вән джип машинайн юхәтсәт. Йм арат хәтл мәр вүт кәртән вәлдәт, рўгыщәлдәт. Ипұш мұң роман дыв хущеда юхәтсүв, иньщәссүв: «Нын муй тәта вердәты?» Вантлүв, дыв тәм йис арсыр пушканәт, хұд няшты утәт тәйләт. Щәлдга мұң уша версүв, хуты дыв мәлдәң хуща похнәлтгыйлман хұд велдәт, щит вер хән? Мұң дыведа луплүв: «Юхтәты, хұд велаты, мұңев шәл хән. Тәп ән мосл похнәлтгыйлман хұд велты!» Щи юпийн икем пилә инумса юхәтсумн, хуты щимәщ мойң җх мұңева ән мосләт.

Тәняд одн округ губернатор грант вух җша холумсүв, ин арәң җх нух хәншлүв па «Югра мұвев йис ар сүвәт» немпи диск ләщәтлүв.

Мария Ивановна, еша нәң семьяен оләңән путәрта.

► Мин икем пилә кәт пух тәйлумн, Михаил Игишев – вәтаң хуят, лүв ванкүтлди Увәс мир кәсупсәтн нух питл, лүв сот мулдас мевд пос тәйл. Евгений пухем ищи еша Увәс мир кәсупсәтн кәсәс, ин ЮГУ хуща вәндтйыл. Лын имеңа йисңән, имеңән – хәнты неңңән. Хилды па хилне тәйлум.

М.И. Игишева пилә путәртәс па путәр хәншәс:
Людмила Лонгортова

Юхан лух неңиет

Имеңән-икеңән вәс-ңән. Хўв вәсңән, муй ван вәсңән, хуйн вәды. Иса пўш юханән хўд велпәссәңән, иса пўш дор хўд велпәссәңән. Икел холуп вантман, пән вантман яңхәл. Имел пўт кавәртман, ентәсман юдн омәсл.

Имудтыйн икел холуп вантты, пән вантты ши мәнәс. Хўд мета ар веләс. Юхан лух пела дова́лмәс, увты нармәс:

» Юхан лух неңиет, тыв юваты, тыв юваты.

Йина ши, катра хотыет эвәлт, йис хотыет эвәлт юхан лух неңиет етты питсәт. Ши икеңән хўдн ши ортлайт, ши ортлайт. Юхан лух неңиет хўда напәтләт, хўдлал муй тәта, муй юдн сора нух сылләт, дытуплал муй па мухәлдал сора кеша нух няремәләт муй па щиты деләт, муй па кавәртман деләт.

Икел юхи юхәтл, имела и хўдләнқи муй па кәт хўдләнқи тәп тәл. Имелән ши кўш иньщәсла:

» Мета хўв мәр яңхсән, муй холпен хўд ән тәйс, муй пәнән хўд ән тәйс?

» Щиты ши, холпем хўдн ән луңса, пәнем хўдн ән луңса.

Па ши, елды щиты ши вәлләңән. Имел пўт кавәрл, ентәсман омәсл.

Улсәңән, холсәңән. Кимәт хәтла ши йис. Икел па ши холуп вантты, пән вантты мәнәс. Па ши ар хўдән холпәл луңса, ар хўдән пәнәл луңса.

Па ши юхан лух пела дова́лмәс, ўвты нармәс:

» Юхан лух неңиет, тыв юваты, тыв юваты!

Катра хотыет эвәлт, йис хотыет эвәлт юхан лух неңиет хәхәлман йитәл. Ши икенән хўдн ши ортлайт, ши ортлайт. Юхан лух неңиет хўдлал муй тәта, муй юдн сора нух сылләт, дытуплал муй па мухәлдал сора кеша нух няремәләт муй па щиты деләт, муй па кавәртман деләт.

Икел юхи юхәтәл имела па ши и хўдләнқи муй па кәт хўдләнқи тәп тәл. Имелән па ши иньщәсла:

» Мета хўв мәр яңхсән, муй холпен хўд ән тәйс, муй пәнән хўд ән тәйс?

» Па щиты ши, холпем хўдн ән луңса, пәнем хўдн ән луңса.

Ши и-кәт хўдләнқи кавәртләңән, делңән, яньщдәңән, ид улдәңән. Улсәңән, холсәңән.

Хәдмит хәтла ши йис. Ин имие икел пела лупиял:

» Тәм хәтл ма, сәр, холуп вантты, пән вантты яңхлум, нәң па ики верәт юдн ләщәта.

Икел юдн ши хәщәс. Имел холуп вантыял – ар хўдән луңса, пән вантыял – ар хўдән луңса. Ар хўд веләс. Ши мәр па хәләнтыял:

» Тәта муй па нях сый сәщл, тәта муй па тышемәты сый сәщл?

Щивел пела дова́лмәс, юхан лух пела дова́лмәс. Йина ши, юхан лух неңиет тал пўтлал савлыман, катра хотләдән омәсләт, няхман-тышешуман омәсләт, икиләнқи дава́лләт.

Имиләнқи вўтлы хойс, хотәт омәсты тәхия шәшмәс. Юхан лух неңиет щәта хотләдән ши омәсләт.

Йис ех ясәңән, юхан лух неңиет тәп пирща ювум икета муй па пирща ювум имета вәйтәнтләт. Имиләнқи вантыял, хўд сомәт хотәт хонәңән, хўд сәләт хотәт хонәңән.

» Хә хуят ән тәйләт, ики хуят ән тәйләт, хуятән, алпа, лапәтлайт, икеман, алпа, лапәтлайт.

Ши нумәсн, катра хотләңкет, йис хотләңкет тўтән пунсәллә. Юхан лух неңиет худыева ши тўтән ши ёссайт.

Имиләнқи юхи юхтәс, хопәл юхан хўдән тәдыева, дор хўдән тәдыева. Имеңән-икеңән мурта ләсңән-яньщсәңән. Улсәңән, холсәңән.

Па хәтла ши йис. Икел холуп вантты мәнәс, пән

вантты мәнәс. Мурта юхан хўд катләс, дор хўд катләс. Юхан лух пела па ши дова́лмәс. Увты нармәс:

» Юхан лух неңиет, юхан лух неңиет, тыв юваты, тыв юваты!

Ўвәс, ўвәс. Нәмәлт сый әнтә. Икиләнқи вутлы хойс, нухды шәшмәс. Нәмәлт юхан лух неңиет ән кәл, хотыедал худыева тўтән ёссайт.

Щитәлн икиләнқи хотәл пела ши дова́лмәс. Катлум ар хўдләд юхи ши тәслә. Имел ши мурта амтәс:

» Тәм хәтл мета ар хўд юхи тәсән.

» Холпем щикем ши хўдән луңса, пәнем щикем ши хўдән луңса.

Щиты ши елды вәдты питсәңән. Алпа, ши уйн-пищән ин па ши вәлләңән.

Путәртәс: **Кузьма Кечимов** 1989 одн,

Диктофона хәншәс:

Татьяна Молданова

Непека пунәс:

Пётр Молданов

Манстәр район даль пурайн

Лыпāt енумты тылāщ 23-митн 1941-мит одн «Большеви́стская правда» немпи Манстәр район газетайн советской правительствa ёх путār, Верховной совет кәщайт ясаң, «Далā мāнты ёх», «Даль пурайн рәпата» па па поступсәт хāншман вәсāt.

Лыпāt енумты ты-
лāщ юхи хāшум хātлātн Манстәр район 67 вош, кәрт эвāлт икет, айлат хәйт военкомат хуща āктāщсāt па дā-
лāсты мāнсāt. Тәп 1942-
мит одн ши район эвāлт шурās мултас хуят дāя китсы. Ийха лўнāтты ки, Вудаң Отечественной дāль пурайн Манстәр район эвāлт 3043 хуят вуракāt вошитты мāнсāt.

Дальн икет тумпи имет ищи дāляссāt. Манстәр район пāдьницайн ай тохтура рәпитум не Елена Артеева ищи дāля мāнās. Лўв Сталинград вош пўнāдн противотанковой дивизион хуща фельдшера вәс. Лыпāt хойты ты-
лāщ 19-митн 1942-мит одн Сталинградской битва пурайн вуракāt медпункт хуща вана юхātсāt, ши пурайн Елена дыв хущеда гранатайт вуцкās. Пушкин есāлды батальон хуща санинструктор не, сыры район пāдьницайн комсомольской тāхи кәщāя вәдум не Ольга Никитина солтатлўв лекшитсāt. Ши тумпи дāлын Таисья Самарина, Анфия Полуэктова, Мария Петрова па па имет солтатлўв лекшитсāt.

Даль пурайн Манстәр район вошātн, кәртātн

Олāнмит нартупāн дāлясум хәйңāн: Я.Н. Шевелёв, Т.Г. Ключов, Манстәр район дāль комиссар хә Р.Р. Юсупов, дāлясум хә А.Н. Черкашин; кимит нартупāн: дāлясум ёх: Н.А. Гаев, В.К. Сахарутов, Н.Т. Бардеев, М.П. Ермоленко, Г.М. Бехметов, А.В. Бабкин, В.А. Мокринский
Ас нопātты тылāщ 9-митн 2001-мит одн Манстәр вошн.
Т.В. Пономарёва верум хур

хāшум пирāщ ёх, имет, нāвремāt тарма рә-
питсāt, иса ләщāтум пурмāsāt, дētут сол-
татлўва китсāt. Дāль одātн щāта 45 шур-
рās центнер арат хўд
ведсы, 232 шурās цент-
нер арат еплāң худāң
дētутāt дәщātман вәс.
Хўд велты не Анна Хай-
мазова од план 291
процент арат, Лидия
Калачёва 144 процент
арат текнуптāsңāн, āш-
колайн вәндтум пух
Гаврил Паршуков и лўн
мār кāt тонна арат хўд
мās. Большеюртовской
колхоз хўд велты хә И.Г.
Кошелев яма па вещь-
ката рәпитмāд пāта, ар
хўд велмāд пāта «В.И.

Ленин» немпи орденāt
холумтās. Моим кәрт
эвāлт Т.П. Волгин па
А.И. Обатина мет ям вой
велты хуятңāна йисңāн.

Кәртāң мир хошум
ләмātсухāt āкātсāt,
«Фонд обороны» хуща
тылāщ вухāt китсāt.
Дāлясум хәйңāн Н.С.
Коржов, А.Л. Никифоро-
в āңкеңāн «Омской
комсомолец» немпи
танковой колонна верты
пāта 1 500 шойт мāsāt.
Ийха лўнāтты ки, кәртāң
мир 102 шурās шойт вух
āкātсāt. Ши вух унтасн
тухлāң хопāt, танкāt па
па вера мосты пурмāsāt
версыйт.

Вудаң Отечественной
дāль одāt мār Манстәр

район ёх дāя китсāt:
23886,46 тонна арат
хўд, 3057,52 тонна арат
нāнь, 151766 куб. йох,
4309300 шойт вух аратн
тынāң вой сух, 10118
шурās шойт вух па
«Фонд обороны» ху-
ща 1360700 шойт вух
государственной займāt
облигацияйт.

Вәйт дор тылāщ
20-митн 1941-мит одн
Анфиза Федотовна
Алачева (Пухленкина)
Дохтоткәртāн нāврем-
мāt вәндтāты однитās.
Лўв икел Василий Анд-
рианович Алачев ищи
вәндтāты хәя вәс, тәп
дāль пурайн вуракāt
вошитсāt. Дāль йөпийн
дыв ийха арсыр кәртātн
рәпитсāңāн.

Вудаң дāль пурайн
тарма дāлясмел пāта
Манстәр район 600 мулт-
тас хуят орденāt па
мевл посāt холумсāt.
Быстрой кәртāң хә Иван
Васильевич Гладышев
хулыева хәлум степенят
«Орден славы» холум-
тās, Манстәр вошāң
āшколайн вәндтум пух
Николай Архангельский
Советской Союз Героя
йис.

Вудаң Отечественной
дāль эвāлт шурās мултас
хуят āн керлās, ши эвāлт:
835 хуят дāлясман āн-
тәма йисāt; 82 хуят вәш-
сāt; 85 хуят мәшāt эвāлт
āнтәма йисāt. Тām пура
вәнты хāннехуятāt дыв
дāлясум рәтлāд, кāншлāt.

Хāнты ясаңа тулмащтās:
Людмила Гурьева

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№18 (3558), 17.09.2020

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора, главный
редактор – **Кондина Г.Р.**
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru
Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индекс 04393, 54393

Тираж **2166** экз.
Заказ **3279**
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.